

ISTINA O GENOCIDU

Osvrt na knjigu Smaila Čekića: *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*, Univerzitet u Sarajevu i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2012.

Simon Wiesenthal, poznati lovac na naciste, koji je čitav život posvetio dokumentiranju genocida i zadovoljavanju pravde žrtvama, dao je uvjerljiv razlog Royu Gutmanu da 1993. godine napiše svoju čuvenu knjigu o genocidu u Bosni i Hercegovini pod nazivom *Svjedok genocida*: “Svima nama je potreban alibi kako bismo mogli reći da nismo šutjeli, da smo izvještavali ljude, da smo učinili sve kako bi javnost doznala o tome”. Slično Wiesenthalu, i profesor Smail Čekić, kao autoritativan naučni istraživač te kao osnivač i direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, već više od 20 godina predano, savjesno i s jedinstvenom energijom proučava, istražuje i dokumentira genocid počinjen

u Bosni i Hercegovini 1992–1995. godine. Rezultat tih istraživanja jeste i najnovija knjiga profesora Čekića *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*.

Da podsjetimo da Međunarodna konvencija o genocidu zabranjuje ubijanje ili nanošenje zla pripadnicima nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe s namjerom da se ona potpuno ili djelimično uništi, ili nametanje mjera koje bi onemogućile reprodukciju grupe. “Mnogo je oblika genocida. Ne morate sve da poubijate da biste izvršili genocid. Ovdje je sigurno riječ o genocidu”, rekao je Simon Wiesenthal autoru knjige *Svjedok genocida* Royu Gutmanu, izričući svoju ocjenu o genocidu u Bosni i Hercegovini.

Profesor Čekić potcrtava da su u ovome njegovu naučnom

djelu iznesena naučna saznanja do kojih se došlo pretežno empirijskim istraživanjem genocida u Republici Bosni i Hercegovini, a posebno u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenice i oko nje jula 1995, da ta saznanja sadrže bitne odrednice naučnog saznanja, te da je to naučno saznanje u osnovi naučne istine o genocidu.

U prvom dijelu knjige autor predstavlja ogromnu dokumentacionu građu na osnovu koje je proveo potrebna naučna istraživanja, proučavanja i analize, iz kojih jasno proizlazi da je znanstvenim metodama utvrđeno da je na području sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice i oko nje u julu 1995. godine nad Bošnjacima izvršen zločin genocida. Istu činjenicu potvrdili su i međunarodni i nacionalni sudovi. Značajno u pogledu naučne vjerodostojnosti i moralnog kredibiliteta jeste to da je do identičnih rezultata došlo i istraživanje Vlade Republike Srpske, Komisije za istraživanje događaja u Srebrenici i oko nje 10–19 jula 1995. godine i istoimena Radna grupa.

Autor naglašava da je izvršeni genocid na tom prostoru ustvari eklatantan primjer izvršenoga genocida u Republici Bosni i Hercegovini, čiji je prostor za razliku od desetina općina, od Prijedora, Nevesinja i Foče, preko

Višegrada, Brčkog i Bratunca, do Zvornika i Bijeljine, gdje je također izvršen zločin genocida – označen i imenovan teritorijom Ujedinjenih nacija, što je dodatno stvorilo obavezu njegove zaštite, a posebno odbranu teritorije i zaštitu civilnog stanovništva na toj teritoriji. Taj izvršeni genocid nad Bošnjacima ustvari je nešto što je učinjeno na prostoru 14 općina istočne Bosne. Autor navodi da rezultati provedenih naučnih istraživanja i istraživanja koja su u toku potvrđuju da je zločin genocida nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX st. izvršen u svim okupiranim i gradovima u opsadi.

Polazeći od naučnih i drugih saznanja utemeljenih na relevantnim naučno-teorijskim izvorima i bitnim rezultatima empirijskih naučnih istraživanja, autor već u Uvodnim napomenama precizira da mnoštvo valjanih izvora različite provenijencije nedvosmisleno potvrđuju da:

- na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena je klasična oružana agresija, odnosno zločin protiv mira i sigurnosti i
- na okupiranim teritorijima međunarodno priznate Republike Bosne i Hercegovine izvršen je nad Bošnjacima najveći zločin, zločin genocida.

Naučne činjenice proizišle iz rezultata dosadašnjih naučnih istraživanja potvrđuju naučnu istinu kroz niz bitnih odredbi koje autor detaljno i precizno u nizu od tridesetak tačaka elaborira, među kojima su i sljedeće:

- da su agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima bili isplanirani (intelektualno, ideološki, politički, vojno, ekonomski, medijski, obavještajno, psihološki itd.) s jasno postavljenim ciljem, naređeni s nadležnih političkih i vojnih mjesta i izvršeni planski, sistematski i organizirano;
- da je oružana agresija, osvajački rat protiv Bosne i Hercegovine, bila sastavni dio Miloševićeve i Tuđmanove državne politike, u čije je ime najveći dio Bosne i Hercegovine okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u koncentracione logore samo zbog njihove nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i osvajanja njihova životnog prostora;
- da je genocid nad Bošnjacima, u skladu s velikosrpskom ideologijom, politikom i praksom, vršen u kontinuitetu do kraja 1995, a namjera da se Bošnjaci istrijebe postojala je od početka; imajući u vidu toleriranje njihovih postupaka od strane UN-a, vodećih država Zapada i tzv. međunarodne zajednice, izvršiooci genocida smatrali su da će *via facti* doći do legalizacije genocida kao političke prakse;
- da je u sistematskom i planiranom genocidu u sigurnoj zoni UN-a Srebrenice i oko nje jula 1995. učestvovalo, prema rezultatima istraživanja Vlade Republike Srpske, preko 25.000 ljudi;
- da je u toj srebreničkoj “operaciji ubijanja”, prema tačno utvrđenom obrascu, u četiri dana likvidirano preko 8.000 Bošnjaka zbog njihove nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i što su živjeli na teritoriji koju je u skladu s velikosrpskim projektom, srpski agresor planirao osvojiti i pripojiti Srbiji itd.

U centralnom poglavlju knjige pod naslovom “Istina o genocidu”, profesor Čekić na oko 450 stranica teksta iznosi enciklopedijski volumen pouzdanih podataka i informacija, činjenica, dokumenata, svjedočanstava, navoda, dokaza i analiza kojima je oblikovao potresnu antičku sliku naučne istine o zločinu genocida nad Bošnjacima

u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX st., posebno u dolinama rijeka Drine, Neretve, Save, Une, Lašve te Posavine, a naročito o genocidu u sigurnoj zoni UN-a Srebrenice jula 1995. Učinio je to kroz osam podnaslova koji čine jedinstvenu cjelinu prezentacije, analize i zaključaka.

Sagledajući genezu pitanja Podrinja u velikosrpskoj ideologiji, politici i praksi, autor ističe da je Podrinje u cjelini sa svojih 14 općina i apsolutnom većinom bošnjačkog stanovništva područje od ogromne strateške važnosti za velikosrpski projekt od početka XIX st., posebno od tridesetih godina i Berlinskog kongresa 1878, a kao predmet aspiracija naročito naznačeno u Garašaninovoju koncepciji *Načertanija* da "Srbija ne sme ostati mala" i da se mora "rasprostraniti". Za vrijeme aneksione krize u Bosni i Hercegovini 1908. godine Jovan Cvijić razradio je koncept teritorijalnog proširenja Srbije, tako što je za saglasnost Srbije da Austro-Ugarska monarhija anektira Bosnu i Hercegovinu predložio da se Srbiji ustupi Podrinje, odnosno koridor duž njene istočne granice dubine oko 50 kilometara, s 12 srezova i površinom 10.000 km², završivši s konstatacijom da se "srpski problem mora riješiti silom".

U skladu s u međuvremenu razrađenim velikodržavnim projektom od *Načertanija*, Srpskog kulturnog kluba, *Homogene Srbije*, njihove nedovršene provedbe i Prvom i Drugom svjetskom ratu, a saglasno novim smjernicama političke i intelektualne elite državnog rukovodstva Savezne republike Jugoslavije, posebno Miloševića i Čosića, Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini na 16. zasjedanju u Banjoj Luci 12. maja 1992. godine, na prijedlog Radovana Karadžića, donijela je "Odluku o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini" u šest tačaka:

- državno razgraničenje od drugih dviju nacionalnih zajednica;
- koridor između Semberije i Krajine;
- uspostavljanje koridora u dolini rijeke Drine, odnosno eliminiranje Drine kao granice između srpskih država;
- uspostavljanje granica na rijekama Uni i Neretvi;
- podjela grada Sarajeva na srpski i muslimanski i uspostavljanje na svakom od dijelova efektivne državne vlasti;
- izlazak Republike Srpske na more (up. *Službeni glasnik RS*, 26. 11. 1993. godine).

Shodno ovim strateškim ciljevima, od aprila 1992. do kraja 1995. preduzeto je više masovnih i brutalnih ofanziva na područje Podrinja, i zbog nametnutog embarga na oružje legalnoj vladi Republike Bosne i Hercegovini da se brani, te nereagiranja i pogrešnih odluka međunarodne zajednice, agresor je zauzeo Podrinje, izvršivši genocid i druge oblike zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima.

U gotovo dvodecenijskom iscrpljujućem dokumentiranju svih okolnosti, događaja, procesa, uloga glavnih stranih, agresorskih i aktera odbrane, profesor Čekić uspio je na osnovu vjerodostojnih izvora, dokumenata (i onih Haškog suda), aktera i svjedoka kompletirati ogromnu građu činjenica i dokaza pomoću kojih je mogao naučno rekonstruirati ošamućujuću sliku o istini genocida koji je počinjen u Srebrenici i području Podrinja, minuciozno prateći sve faze ove kataklizme: od opsade i konc-logorskih uvjeta života u Srebrenici, preko prevara sa statusom Srebrenice kao zaštićene zone (s licemjernim glumcima tih epizoda: Morionom, Ghalijem, Akashijem, Janvierom, Karremansom), i neupotrebom vazdušnih napada, preko okupacije Srebrenice, zločina u Potočarima i zarobljavanja, zatvaranja i neljudskih masovnih

likvidacija preko 8.000 civila, do opisa prikrivanja zločina genocida i prikrivanja dokaza o genocidu.

Utvrđeno je da je za genocid posebno važno stvaranje ideologije koja služi kao vodič i kao opravdanje jer, kako je to sociolog Leo Kuper u svojoj studiji o političkoj primjeni genocida u XX st. utvrdio “kada djeluju kolektivno, oni (izvršioци genocida) u najmanju ruku trebaju ideologiju koja će legitimirati njihovo ponašanje jer bez toga oni bi sebe vidjeli onakvima kakvi zaista i jesu – običnim lopovima i ubicama”. *Memorandum* SANU-a (a njegov glavni inspirator, kreator i politički pokrovitelj Dobrica Ćosić) jasno je proklamirao da raniji projekti za Veliku Srbiju ostaju na snazi, čime je definirao taj politički program nacionalno legitimnim. U *Memorandumu* SANU-a navedeno je da je rješenje nacionalnog pitanja srpskog naroda bilo spriječeno od strane komunista krajem Drugog svjetskog rata, a da srpski narod nije dobio svoju vlastitu državu kao ostali narodi, te da je jedino rješenje za istinsko postojanje i razvoj Srba “teritorijalno ujedinjenje srpskog naroda”, što se postiže ujedinjenjem svih Srba u jedinstvenu srpsku nacionalnu državu, odnosno “uspostavljanje punog nacionalnog integriteta srpskog naroda, bez obzira koju republiku

ili oblast nastanjuje, njegovo je historijsko i demokratsko pravo”.

Ključna komponenta memorandumskog nacionalizma bilo je beskompromisno neprijateljstvo prema muslimanskobošnjačkom narodu koji je zbog svoje veličine i lokacije naseljenosti bio nezaobilazan pri donošenju odluke da li će ili ne Bosna i Hercegovina postati dio Velike Srbije. Znatno prije stvarnog raspada Jugoslavije utjecajne ličnosti, znatan dio intelektualne elite u Srbiji, mediji, i tzv. orijentalisti oblikovali su stereotipne slike o Muslimanima kao tuđincima, inferiornim osobama i prijetnjom svemu onome što Srbi smatraju dragocjenim. Ovakvo, kako Margaret Thatcher navodi, velikosrpsko rasističko stajalište sažeto je u riječima nekadašnje miljenice Zapada, a danas osuđenice zbog ratnih zločina, Biljane Plavšić, kojima opisuje Bošnjake kao “genetski poremećaj na tijelu Srbije” (*Times*, 12. 01. 2001.). Također, propagandnom kampanjom protiv islamskog fundamentalizma, kako tada, tako i danas, Dodik u Hagu, kad god za to ima potrebe, osigurava pogodnu osnovu srpskoj političkoj eliti na kojoj ona stvara sliku ugroženosti i formira emotivnu simbologiju, obje u funkciji sredstava za mobilizaciju i uvjeravanje domaće i međunarodne javnosti u

ispravnost srpske politike.

Međutim, ne može se također zaobići činjenica koju je snažno argumentirao Norman Cigar, da je Milošević bio taj koji je ne samo naširoko uveo nacionaliste u maticu političkih zbivanja, već je također osigurao mašineriju u formi političke organizacije, medija i finansijskih sredstava, kao i vojnu silu koja je početna osjećanja transformirala u konkretan državni program. A zastrašujuća sinhronizacija propagande učinila je da za gotovo sve segmente srpskog društva nasilje postane prihvatljivo i prirodno sredstvo u političkim odnosima, a posebno u postizanju ciljeva velikodržavnog nacionalnog projekta.

Kredibilni autori kao što su Darko Hudelist, Vidoslav Stevanović, Dragoljub Todorović, Miodrag Petrović, Olivera Milosavljević i drugi u najnovijim istraživanjima dokumentirali su da je Dobrica Ćosić, od 1968. godine kroz svoju literaturu, a poslije kroz *Memoandum* SANU-a 1986, Ustavni projekat 1988, njegovo pisanje programa Raškovićeve Srpske Demokratske Stranke, te lično dovođenje Radovana Karadžića na čelo SDS-a i stalno mentorstvo nad njegovom politikom zločina sve do 1995, kroz vršenje funkcije predsjednika krnje Jugoslavije 1992–1993. i na druge načine, –

bio glavni kreator redefiniranog srpskog velikodržavnog projekta, genocidnog za sve nestrbe u Jugoslaviji, a onda je nakon svega pokušao izbrisati svoje kompromitantne tragove u strahu da ne bude priveden u Hašku sudnicu. Rezultat toga jeste i Ćosićev spis *Bosanski rat* kao sredstvo retuširanja istine o agresiji i genocidu u Bosni i Hercegovini.

Dakle, kao jedan od tipičnih predstavnika srpske nacionalističke ideologije, politike i prakse, Dobrica Ćosić, dokazano, glavni kreator projekta i prakse koji su proizveli agresiju i genocid svojim djelom *Bosanski rat*, negira počinjeni genocid u Republici Bosni i Hercegovini, što je navelo profesora Čekića da to djelo podvrgne detaljnoj analizi i kritičkom proučavanju, sa svim Ćosićevim manipulacijama, neistinama, falsifikatima i podmetanjima sadržanim u tom spisu), što čini drugi dio Čekićeve naučne studije s naslovom "Negiranje genocida".

Autentični dokumenti srpskih vojnih i policijskih snaga o planiranju, pripremanju, organiziranju i izvršenju zločina genocida, kao i dio istraživanja Komisije Vlade Republike Srpske za istraživanje događaja u Srebrenici i oko nje 10–19 jula 1995, čine treći dio knjige pod naslovom "Prilozi".

Sadržajno-logičnu sintezu

o bitnim segmentima predmeta istraživanja profesor Čekić predstavio je u "Zaključnim razmatranjima" knjige, što je pregnantno izraženo u formi bitnih stavova o predmetu istraživanja do kojih je došao provjerom hipoteza u projektu svog naučnog istraživanja.

Imajući u vidu da je čuvena britanska državica Margaret Thatcher napisala (*Statecraft*, 260) da je velikosrpsko stajalište o Bošnjacima pozadina genocida u Bosni i da "svako ko želi vidjeti dokaze za tu tvrdnju, neka samo prouči duboku i potresnu knjigu profesora Normana Cigara *Genocid u Bosni*", kvalificirajući Cigara (zajedno s Noelom Malcolmom) kao "neprocjenjivi izvor informacija za vrijeme krize u Bosni" i neospornim autoritetom za ova pitanja. Imajući u vidu pred sobom Čekićeve knjige *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini* mogli bismo reći da se radi o kapitalnom naučnom istraživanju genocida u međunarodnim razmjerama, i da ona, kao i Čekićev ukupni opus djela o genocidu, predstavljaju sami vrh naučnog istraživanja o istini genocida, posebno u Bosni i Hercegovini, u najširim međunarodnim relacijama. Jer, po opsegu tretiranja, dubini zahvatanja problema genocida, akribiji u prikupljanju podataka i dokaza, iscrpnosti prezentacije cjeloku-

pne građe, preciznosti analize, svestranosti naučne provjere, te konciznosti naučnog zaključivanja i impresivnosti sinteze – proizlazi da naučni rezultati profesora Smaila Čekića znatno nadmašuju najbolje istraživače fenomena i

prakse genocida svjetski referentnih autora kao što su akademik Dedijer, Kočović, Žerjavić i niz drugih ■

Safet Halilović
Fakultet političkih nauka u Sarajevu

GRAMATIKA KOJA TO NIJE

(Nijaz Čardaklija, *Gramatika savremenog perzijskog jezika*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012, I tom 560 str., II tom 420 str.)

Prije petnaestak godina jednom od potpisnika ovog prikaza desilo se nešto veoma zanimljivo i sasvim neočekivano. Dok je jednom od prometnih sarajevskih ulica prolazio s kolegom Irancom i razgovarao s njim na perzijskom jeziku, na putu im se ispriječio nepoznat stariji gospodin i obratio im se također na perzijskom. Govorio je veoma tečno i lijepo, poštujući sva pravila perzijske fonetike (što je ljudima s ovoga podneblja, – naviklim, kada je riječ o učenju orijentalnih jezika, prije svega na fonetska pravila arapskog i turskog jezika – poprilično teško, a nekad im čak predstavlja nerješivu poteškoću). Ispostavilo se da je dotični gospodin dugo vremena boravio u Iranu, radeći kao inženjer jednog

od nekadašnjih bh. privrednih giganata. Na kraju razgovora, odgovarajući na izraze učtivosti prisutnog Iranca, izrekao je frazu zbog koje su njegovi sagovornici prasnuli u smijeh; ta fraza spada među one kojima Perzijanci na šaljiv način relativiziraju, ponekad čak i obesmišljavaju sistem izraza učtivosti u svome jeziku u okolnostima kada upotreba tih izraza postane prekomjerna, izvještačena, a time i lišena bilo kakva smisla i svrhe. Upotrijebivši tu frazu, spomenuti gospodin zorno je pokazao koliko je dobro naučio savremeni perzijski kolokvijalni jezik. Nažalost, to je bio prvi i jedini susret s tim neobičnim i zanimljivim čovjekom, o kojem kasnije više ništa nismo čuli. No,